

Ключові слова: антропологія, філософська антропологія, філософія екології, глибока екологія, онтологія техніки, філософія техніки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жибуль И. Я. Экологические потребности: сущность, динамика, перспективы. Минск, 1991.
2. Холбрук Д. «Глубокая экология»: факт, ценность или идеология? *Мировоззренческие структуры в научном познании*. Минск, 1993.
3. Букчин М. Реконструкция общества: на пути к зеленому будущему. Нижний Новгород, 1996.
4. Кобылянский В. А. Философия экологии: общая теория экологии, геоэкология, биоэкология. Москва, 2003.
5. Бганба В. Р. Философия. Экология. Ноосфера. Москва, 2003.
6. Гирусов Э. В. Экофилософия и проблемы формирования социальной экологии. *Современные философские проблемы естественных, технических и социально-гуманитарных наук*. Москва, 2006.
7. Чижов П. Г. Философия и экологические проблемы. *Вызовы современности и философия: материалы «Круглого стола», посвященного Дню философии ЮНЕСКО*. Кыргызско-Российский Славянский университет; под общ. ред. И. И. Ивановой. Бишкек, 2004. С. 97–102.
8. Вышеславцев Б. П. Кризис индустриальной культуры. Нью-Йорк, 1953. 350 с.
9. Вернадский В. И. Биосфера и ноосфера. Москва, 1989.
10. Карако П. С. Философия и методология науки: В. И. Вернадский. Учение о биосфере и ноосфере. Минск, 2008.
11. Хулль Э. Экофилософия природы. Философия природы сегодня. Москва, 2009.
12. Сахроков В. А., Шилин К. И. Экофилософия культуры ислама. Москва, 2001.
13. Горелов А. А. Основы философии. Москва, 2004.
14. Лисеев И. К. Природа в современном философском дискурсе. Философия природы сегодня. Москва, 2009.

Надійшла до редакції 03.05.2019

Рецензент д-р філософ. наук, проф. В. Б. Ханжи,
дата рецензії 06.05.2019

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ КОНФЕРЕНЦІЇ

ОБ'ЄКТ І ОБ'ЄКТИВНА СТОРОНА ПРАВОПОРУШЕННЯ ВІДПОВІДНО ДО АФІНСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Даниленко Д. В.

*Національний університет
«Одеська морська академія», Одеса, Україна*

Відповідно до поширеної в юридичній літературі точки зору, загальною і єдиною підставою юридичної відповідальності є наявність складу правопорушення. До складу правопорушення входять об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона. Об'єктивну сторону цивільного правопорушення утворюють у сукупності три елементи:

- 1) шкода, заподіяна правопорушенням;
- 2) протиправність поведінки правопорушника;
- 3) причинний зв'язок між протиправною поведінкою і шкодою [1, с. 108].

Визначимося зі змістом об'єкта й об'єктивної сторони правопорушення відповідно до Афінської конференції про перевезення морем пасажирів та їх багажу 1974 р. (Афінська конвенція).

Шкода під час перевезення багажу морем може бути завдана багажу, який у цьому разі буде об'єктом правопорушення. В Афінській конвенції термін «багаж» означає «будь-який

предмет або автомашину, що перевозиться перевізником за договором перевезення...» (ч. 5, ст. 1). У п. п. а) і б) ч. 5, ст. 1 також перераховані винятки з вищенаведеного правила, нею як багаж визначаються також речі або автомашини, що перевозяться за договором фрахтування, коносаментом або іншим договором, і живі тварини [2]. Вважаємо недоречним введення в текст Конвенції цих винятків, бо живі тварини ніяк не можуть бути сплутані з «будь-яким предметом або автомашиною», також є незрозумілим, чому «автомашина» — це те, що слід вважати «предметом» тільки у зв'язку зі спеціальною вказівкою. Водночас відсутня вказівка на те, як кваліфікувати, наприклад, автомобіль з причепом: як два місця багажу (два предмети) або одне місце багажу (один предмет)?

Багаж в Афінській конвенції визначається як каютний багаж та інший багаж, що не є каютним. Термін «каютний багаж» означає багаж, який знаходиться в каюті пасажира або іншим чином — у його володінні, під його охороною або контролем. За винятком випадків застосування п. 8 цієї статті і ст. 8, каютний багаж включає багаж, який пасажир має у своїй автомашині або на ній (ч. 6, ст. 1). Зі змісту тексту п. п. з ч. 8, ст. 1 Афінської конвенції можна дійти висновку про те, що існує ще й «інший багаж, що не є каютним» (“other luggage which is not cabin luggage”). Слід зазначити і такий вид «багажу», як

«цінності», які можна віднести до «каютного багажу» в одному випадку, передбаченому цією Конвенцією, і до «іншого багажу, що не є каютним» — в іншому випадку, передбаченому нею. Відповідно до ст. 5 Афіньської конвенції, цей термін означає: гроші, цінні папери, золото, вироби з срібла, ювелірні вироби, прикраси, витвори мистецтва [2].

Кваліфікуючою ознакою для віднесення предметів, що перевозяться на судні за договором перевезення пасажирів і його багажу, до того або іншого виду варто вважати знаходження багажу «у володінні, під охороною або контролем» пасажирів.

Суттєвою умовою договору перевезення пасажирів і його багажу є встановлення кількості «каютного багажу», що перевозиться без додаткової оплати до вартості проїзного квитка, рівно як і тарифів на перевезення «іншого багажу, що не є каютним». В Афіньській конвенції ці умови не знайшли свого відображення, тому ми можемо припустити, що такі питання будуть вирішуватися, виходячи з принципу «автономії волі» сторін договору.

Афіньська конвенція визначає, що підставою виникнення зобов'язань є наявність «збитку». Виникнення «збитку» — це результат події, яка призвела до «втрати» багажу і/або «пошкодження» багажу, якщо подія, унаслідок якої було завдано шкоду, сталася під час перевезення і була наслідком провини або недбалості перевізника, його службовців або агентів, які діяли в межах своїх службових обов'язків (ст. 3) [2].

Оскільки Афіньська конвенція не містить яких-небудь інших визначень, що стосуються опису термінів «втрата», «пошкодження», «збиток», «розумний термін», можна тільки припустити таке:

— по-перше, термін «втрата» багажу означає його відсутність (як у значенні пропажі — фізична відсутність, так і «пошкодження» — зіпсування до стану повної непридатності для використання) і може належати як до каютного, так і іншого, ніж каютний багаж;

— по-друге, термін «пошкодження» багажу означає його зіпсування — погіршення його якостей, яке призводить до зменшення його вартості й може належати як до каютного, так і до іншого, ніж каютний багаж;

— по-третє, термін «затримка» у видачі багажу означає його не видачу в «розумний» термін, після закінчення якого багаж слід вважати «втраченим», і може належати тільки до іншого, ніж каютний багаж;

— по-четверте, термін «збиток» потрібно розуміти як «матеріальний збиток» (грошовий, матеріальний, майновий збиток).

Відповідно до Афіньської конвенції, тягар доведення того, що подія, унаслідок якої був причинений збиток, відбулася під час перевезення, а також тягар доведення розміру збитку покладається на позивача (ч. 2, ст. 3) [2]. Зазначене положення цілком відповідає нормам ЦК України, відповідно до ч. 2, ст. 623 «Відшкодування збитків, заподіяних порушенням зобов'язання», а саме — розмір збитків, заподіяних порушенням зобов'язання, доводиться кредитором [3]. Збитки визначаються з урахуванням ринкових цін, існуючих на день добровільного задоволення боржником вимоги кредитора в місці, де зобов'язання повинне бути виконане, а якщо вимогу не було задоволено добровільно, — у день пред'явлення позову, якщо інше не встановлене договором або законом. Суд може задовольнити вимогу про відшкодування збитків, беручи до уваги ринкові ціни, існуючі на день ухвалення рішення (ч. 3, ст. 623 ЦК України) [3].

Щодо причинного зв'язку між протиправною поведінкою і шкодою, то вкажемо, що це такий взаємозв'язок, який об'єктивно існує між явищами, при якому одне з них з необхідністю породжує інше. Як правило, судова практика виходить з презумпції, що збитки, які виникли у кредитора у зв'язку з порушенням договору боржником, знаходяться в прямому причинному зв'язку з невиконанням або неналежним виконанням зобов'язання. Разом із тим враховується та обставина, що збитки можуть бути заподіяні дією непереможної сили (обставин, яким боржник не міг запобігти, оскільки це вище за його можливості) і випадку (обставин, які боржник не міг передбачити і тому не зміг запобігти).

Афіньська конвенція не містить вказівок на необхідність наявності «протиправного діяння (дії або бездіяльності)» як одного з елементів об'єктивної сторони цивільного правопорушення, що тягне покладання цивільно-правової відповідальності на суб'єкта, що його допустив. Аналогічного висновку можна дійти щодо такого елемента об'єктивної сторони цивільного правопорушення, як «причинний зв'язок» між протиправним діянням і збитком, який виник як його наслідок.

Отже, об'єктом правопорушення, відповідно до Афіньської конвенції, є багаж — як каютний, так і інший; підставою виникнення зобов'язання щодо відшкодування шкоди багажу є його пошкодження, втрата; тягар доведення розміру збитку покладається на позивача (пасажирів); цивільно-правова відповідальність у разі правопорушення покладається на перевізника або його уповноважену особу.

ЛИТЕРАТУРА

1. Цивільне право України. Академічний курс: підручник У 2 т. / за заг. ред. Я. М. Шевченка. Вид. 2-ге, доп. і перероб. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2006. Т. 1. Загальна частина. 696 с.

2. Афіньська конвенція про перевезення морем пасажирів та їх багажу. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_094

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

ВЛИЯНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ЗНАНИЙ НА ЗДОРОВЬЕ ЧЕЛОВЕКА

Гончарова О. Е., канд. техн. наук, доц.

Одесский национальный политехнический университет, Одеса, Украина

Информационный процесс — первичная суть человека.

Знание — это результат процесса познавательной деятельности. Говоря о знании, мы чаще всего имеем в виду отражение действительности в мышлении человека. Знание индивида (или группы индивидов) — это обладание информацией, позволяющей решить какую-либо практическую задачу.

В самом широком смысле слова, в философской интерпретации, знание — это образ реальности субъекта в форме понятий и представлений.

По Уставу Всемирной организации здравоохранения, «здоровьем является состояние полного физического, душевного и социального благополучия, а не только отсутствие болезней и физических дефектов».

Исследователь П. И. Калью в своей работе рассмотрел 79 определений Здоровья, сформулированных в разных странах мира, в различное время и представителями различных научных дисциплин, и все возможные характеристики Здоровья свел к следующим моделям: медицинская модель, биомедицинская, биосоциальная и ценностно-социальная.

В данной работе рассматривается индивидуальное здоровье человека.

Здоровый человек — это целостный человек. Здоровье — это состояние целостности. Само понятие «**здоровье**» по-английски звучит как **Health** от **Whole** (англосаксонский) — **целый, целостный**, что уже предполагает сложность, целостность и многомерность этого состояния.

Как отметила в своем выступлении в Одессе профессор Киевского университета имени Тараса Шевченко Ирина Серафимовна Добронравова: «*Целостность — это Единство Многого*». Разворачивая этот тезис, обозначим то Многое,

что составляет Целостность Человека — это четыре Сферы Жизни Человека:

- Сфера Духа;
- Сфера Души;
- Сфера Разума;
- Сфера Тела.

И тогда Здоровье человека — это *гармоничное состояние* четырех видов Здоровья: Духовного и Душевного, Здоровья Разума и Тела.

Если мы применяем неправдивые, ложные знания, это приводит нас к нарушению целостности. С одной стороны, нам нужно ту целостность, которая есть у каждого человека, не разрушить, сохранить и повысить! Тогда мы говорим о роли (влиянии) современных знаний на здоровье человека.

Есть ТРИ аспекта:

- 1 — восстановление Здоровья;
- 2 — поддержание Здоровья;
- 3 — Рост Здоровья.

Рост Здоровья Человека — это расширение возможностей/навыков/разных МОГУ человека в названных четырех Сферах.

По сути, Рост Здоровья — это рост его индивидуального МОГУщества.

Человек как ОТКРЫТОЕ ЦЕЛОЕ обладает органами восприятия, системами действия и классами мышления. Тело Человека обладает пропорциональностью, которая отражена в пропорции числа $\phi=1/618$. Применив данную пропорцию к этапам жизни человека, можно обнаружить закономерность приобретения навыков, соответствующих тому или иному возрасту. В работе представлена таблица, в которой обозначены зоны роста для каждого конкретного возраста.

Для Роста Здоровья Человека важна необходимость развития чувства меры, а это приводит к повышению чувствительности, чувствизма, развитию тонких ощущений, тонких различений. Профессор Татьяна Черниговская говорит, что отличие человека от искусственного интеллекта именно в способности тонких различений.

Человеческие профессии будущего — это увеличение/повышение способности различать нюансы. Сегодня, благодаря разнообразию знаний, мы попадаем в мир, по сути, экспертов. У каждого человека появляется задача своей персонализации, и каждый человек является некой персональной целостной Вселенной, и возникает необходимость учитывать свою Разность и научиться взаимодействовать с МІРом, в котором большое разнообразие, которое повышает персональную индивидуальность.

И тогда необходимо научиться взаимодействовать с принципами, которые находятся внутри знания. И тогда особенности взаимодействия с современными знаниями заключаются не в том, чтобы запоминать много знаний, много сведений, много данных, а РАЗВИВАТЬ такое КАЧЕСТВО, как «ЗРИ В КОРЕНЬ!» (Козьма Прутков).

Задача — это знать свои принципы и находить принципы, практики и инструменты, позволяющие воссоздать информационную и социальную целостность жизни, наполнить ее счастьем, благополучием, живыми отношениями и творчеством. Для Роста Здоровья необходимо знать свои принципы и находить принципы, которые резонируют и позволяют получать синергетические эффекты, которые приводят к Росту Целостности и Росту Здоровья.

{1} + [1],

где {1} — сам человек;

[1] — знания, которые входят в синергию со своими принципами,

> — рост персонального могущества (от Слова «МОГУ»).

КОМУНІКАТИВНІ ПРАКТИКИ ТА СТРАТЕГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В КОНТЕКСТІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Ірхіна Ю. В., канд. пед. наук, доц.

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, Україна

Актуальним є вивчення поняття «комунікативна практика» та комунікативних практик залучення до соціальної взаємодії як чинника громадянської та національної самоідентифікації соціальної групи та її членів.

Мета статті — окреслити базові концептуальні положення підходу до вивчення комунікативних практик залучення до соціальної взаємодії як чинника громадянської та національної самоідентифікації студентської молоді.

Реалізуючи комунікативні практики, суб'єкт конструє не тільки оточуючу соціальну та політичну реальність, але й своє «я» як соціально-культурний, соціально-політичний конструкт, який постійно взаємодіє з іншими в різних контекстах і ролях і, відповідно, формує уявлення про себе, самооцінку, яка певною мірою є відоб-

раженням себе як «узагальненого іншого», що дозволяє розглядати комунікативні практики як чинник громадянської та національної самоідентифікації.

Самоідентифікація — це усвідомлення себе як соціального актора, який діє у певній системі мотивів і цілей, один з механізмів міжособистісного сприйняття, завдяки якому суб'єкт комунікації моделює смислове поле партнера по спілкуванню і, відповідно, вибудовує власні моделі поведінки.

З метою операціоналізації моделі емпіричного дослідження ми звернулися до аналізу теорії соціальної взаємодії, проведеного в процесі попередніх досліджень, та запропонованих нами параметрів соціальної взаємодії. У результаті було сформульовано такі базові положення моделі дослідження комунікативних практик соціальної взаємодії.

Комунікативними практиками соціальної взаємодії є комунікативні дії, спрямовані на підтримку системи індивідуальних і колективних диспозицій щодо розвитку соціальних зв'язків.

Комунікативні практики соціальної взаємодії розглядаються у двох аспектах: структурному — як спосіб підтримки сталих взаємозв'язків — мереж, у яких відбувається соціальне залучення, та культурному — як засіб узгодження цінностей, норм і смислів, на основі яких вибудовуються соціальні зв'язки. Виділяються три компоненти практик соціальної взаємодії: нормативний або поведінковий (уміння та готовність до взаємодії), ставленнєвий (характер зв'язків між людьми) і когнітивний (спільні смисли, цінності, образи та наративи, що лежать в основі інтер- та інтра-групової взаємодії).

Дослідження комунікативних практик соціальної взаємодії як чинника громадянської та національної самоідентифікації молоді ґрунтується на базовому теоретичному положенні про те, що в процесі комунікації суб'єкт конструє не тільки оточуючу соціальну та політичну реальність, але й своє «я» як соціально-культурний, соціально-політичний конструкт, який постійно взаємодіє з іншими в різних контекстах і ролях і, відповідно, формує уявлення про себе, яке є відображенням себе як узагальненого іншого.

Висновки. За результатами дослідження встановлено, що семантичний простір комунікативних практик соціальної взаємодії студентства детермінований смислами довіри та відповідальності. Визначено найпродуктивніші та найменш продуктивні форми соціальної взаємодії, у яких реалізується громадянська і національна самоідентифікація студентської молоді. Найпродуктивнішими виявилися такі форми, як дискусії з

однолітками, батьками і викладачами. Найменш продуктивними — участь у традиційних громадянських і національних ритуалах і членство в політичних об'єднаннях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сергодеева Е. А., Бурчикова Е. О. Коммуникативные практики в повседневности информационного общества. *Теория и практика общественного развития*. 2015. № 12. С. 317–319.
2. Тернер Дж., Оукс П., Хэслем С., Дэвид В. Социальная идентичность, самокатегоризация и группа. *Иностранная психология*. 1994. Т. 2, № 2 (4). С. 8–17.
3. Tajfel H., Turner J. C. The social identity theory of intergroup behavior. *Psychology of intergroup relations* / ed. by S. Worchel, W. G. Austin. Chicago: Nelson-Hall, 1986. P. 7–24.

ПОДОЛАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО ПЕРЕВАНТАЖЕННЯ СТУДЕНТІВ

Кирилюк В. О.

*Одеський національний медичний університет,
Одеса, Україна*

Мета статті — показати психологічне та соціальне перевантаження студентів і усунення наслідків стресового та психічного перенапруження, дати рекомендації людям, які займаються розумовою працею та страждають від психічного перенапруження.

Актуальність. У житті сучасної людини часто виникають надмірні емоційні ситуації, що зумовлюють небажані наслідки для її фізичного і психологічного здоров'я. Фазами стресового стану є: шоківий момент; виділення гормонів, що стимулюють механізми пристосування до раптово змінених умов життя; загальне психологічне виснаження організму людини. Тривалість фаз залежить від індивідуальних особливостей людини.

Ознаками психологічного та соціального перевантаження можуть бути емоційні відхилення, що проявляються в підвищеній збудженості, вразливості, ворожості, гніві, незвичній агресивності, неспроможності зосередитися, плутанині в думках, втраті контролю над собою і ситуацією, відчуттях безвиході, провини і безнадійності. Дуже часто емоційні перевантаження супроводжуються страхом, відчуттям паніки.

Психічне перенапруження може бути породженим і фізичними факторами. За таких обставин воно проявляється в загальній напруженості м'язової системи і пов'язаних з цим болями у грудній, черевній частинах організму, спині та шії. Нерідко можливий нервовий тик. Напружений психічний стан зумовлює спазми і колоття у пе-

чінці, нирках, кишечнику, утруднене ковтання, заїкання і незрозумілу мову, головні болі, підвищений кров'яний тиск, посилене серцебиття, утруднене дихання.

Крім соціальних і фізичних ознак психопере-напруження, важливими є фактори, що залежать від поведінки індивіда. Йдеться про зловживання алкоголем, надмірне паління, неправильне харчування, недбалість до своєї зовнішності, різку зміну соціальної поведінки, понаднормову роботу, поспішність тощо. Усі вони негативно позначаються на здоров'ї, працездатності людини, тривалості її активного життя.

Для усунення наслідків стресового стану і психічного перенапруження використовують антистресові програми поведінки: автотренінги, раціональне харчування, фізичні навантаження, йогу, медитацію, народні засоби, духовне очищення тощо.

Для відновлення фізичних і духовних сил людини потрібний певний час на відпочинок. Він вважається достатнім, якщо забезпечує нормальний ритм життя і при цьому не виникає патологій. Відпочивати організму людини необхідно щодня, щотижня, щороку.

Діяльність людини в періоди відпочинку повинна відрізнятися від діяльності під час основної зайнятості. Наприклад, людям, які займаються розумовою працею, більшість часу проводять за столом, рекомендується легка фізична праця в саду, прогулянки на свіжому повітрі. А людям фізичної праці у вільний час корисне читання літератури, ознайомлення з творами мистецтва, перегляд телепередач та ін. Розумова праця не провокує хвороб, але внаслідок розумово-емоційного перенапруження можуть проявитися клінічні ознаки патологічних станів. Порушення гігієни фізичної та розумової праці й відпочинку, ігнорування індивідуальних особливостей людини можуть відчутно розбалансувати її здоров'я.

Висновки. Прогресуючий техногенез пред'являє людині нові випробування щодо адаптації до умов проживання, змушує її використовувати все більше знань і сил до цього. Належна освіченість, доступність медичної інформації, індивідуальна зацікавленість у збереженні або відновленні задовільного стану здоров'я, культура праці й побуту, психічного та соціального життя, володіння навичками самодіагностики захворювань на передмедикаментозній стадії, своєчасне звертання за необхідності до лікаря сприяють гармонізації духовних і фізичних можливостей людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Власова О. Педагогічна психологія: навч. посібник. Київ: Либідь, 2005. 400 с.

2. Дубчак Г., Ковалюк Л. Вивчення ціннісних орієнтацій в психології. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Вип. 221. Педагогіка і психологія. Чернівці, 2004. С. 35–40.

3. Клименко М. О. Антропологічні зміни і стан здоров'я населення. Регіональні екологічні проблеми. Київ: ВГЛ «Обрії», 2002.

РОЗГЛЯД У НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ ПРОБЛЕМ ВЗАЄМВІДНОСИН ПРИВАТНИХ ДЕТЕКТИВІВ І ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Клейман М. Ю.

*Одеський державний університет
внутрішніх справ, Одеса, Україна*

Актуальним питанням, до якого науковці постійно звертаються, є проблема співробітництва та взаємовідносин приватних детективів і правоохоронних органів. І така тематика наукових досліджень — виправдана і не випадкова, адже саме недостатня чіткість у цих питаннях у всіх без винятку законопроектах сприяла вотуванню спеціального закону, який був прийнятий Верховною Радою України у квітні 2017 р., а потім вотований Главою держави, а після того відмінений законодавцем.

Підставою вотування спеціального закону стали його недоліки: з'ясовано невідповідність положень закону нормам кримінально-процесуального законодавства, якими визначено чіткий перелік і процедура збору відповідних доказів і перелік суб'єктів, які можуть це здійснювати; передбачене законом право суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності здійснювати зовнішнє спостереження не кореспондується з визначеною цим же законом заборонаю проводити їм оперативно-розшукові заходи, які належать до компетенції оперативних підрозділів; запропонована в законі класифікація інформації з обмеженим доступом не узгоджується з положеннями чинного законодавства; сформовано перелік дозволених видів приватних детективних послуг без урахування вимог низки законодавчих актів України [1].

На прорахунки вотованого спеціального закону вказують також дослідники. Так, М. Копитко і С. Прихідько до проблем вотованого Закону зараховують:

1) відсутність чіткої конкретизації відомостей, які дозволено приватним детективам збирати, фіксувати та досліджувати, що створює можливість збору доказів для розгляду кримінальних справ, суперечить Кримінальному процесуальному кодексу України, адже це є винятковою компетенцією правоохоронних органів;

2) суперечливість здійснення зовнішнього спостереження на відкритій місцевості, у громадських місцях і на транспорті, адже це оперативно-розшукові заходи, які також є компетенцією винятково правоохоронних органів;

3) видача свідоцтва для здійснення приватної детективної діяльності на платній основі, адже свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю видається на безоплатній основі;

4) відсутність установлених меж професійної діяльності приватних детективів, що може створити можливості для порушення статті 3 Конституції України, яка визначає вищими соціальними цінностями людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку;

5) складність визначення аспектів співпраці з правоохоронними органами [2, с. 100].

Можливості співробітництва приватних детективів і правоохоронних органів розглядають Є. Курта і В. Поливанюк, зокрема, вони визначають напрями співпраці; на їхню думку, це: з'ясування біографічних та інших даних особи, особливо трудових, їхніх ділових контактів, у тому числі за кордоном; пошук осіб, місцезнаходження яких невідоме; причин та обставин їхнього зникнення, відомостей щодо судимості та притягнення до кримінальної відповідальності та ін. [3, с. 210].

Проблемними питаннями співробітництва приватних детективів і правоохоронних органів є такі: недостатня чіткість розмежування їхніх взаємовідносин, надання приватним детективам можливостей користуватися в разі потреби інформацією правоохоронних органів. Зокрема, О. Горбачов указує, що частина послуг, які у вотованому Законі перераховані, належить до приватної сфери і співробітники правоохоронних органів не матимуть до цього жодного відношення (за умови, якщо не буде вчинено правопорушення). Це: пошук, виявлення і фіксація фактів незаконного використання прав інтелектуальної власності, які належать замовникові, а також з'ясування випадків недобросовісної конкуренції (їх перелік міститься в п. 2, абз. 4, ст. 11 Закону). Проте послуги з пошуку осіб, місце розташування яких невідоме, й уточнення причин і обставин їхнього зникнення (п. 4, абз. 4, ст. 11 Закону) можуть перетинатися з діяльністю правоохоронних органів. Законодавець, указує О. Горбачов, передбачив низку положень, що дозволяють розмежувати діяльність приватних детективів і правоохоронних структур: правовий статус працівників правоохоронних органів не поширюється на суб'єктів приватної детективної діяльності; детектив не може проводити оперативно-розшукові

заходи, віднесені Законом до виключної компетенції оперативних підрозділів, що передбачені ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»; приватний детектив зобов'язаний невідкладно повідомляти про факти вчинення правопорушень, які він виявив у процесі своєї діяльності, і надавати всю підтверджену інформацію правоохоронним органам.

Отже, приватні детективи можуть допомагати правоохоронним органам у запобіганні, виявленні, припиненні або розкритті злочинів, переслідуванні осіб, які порушили закон, пошуку зниклих осіб або охорони громадського порядку, а також надавати інші послуги, не заборонені законодавством, у тому числі на договірних підставах. Однак це не має порушувати зобов'язання детектива за договором, який він уклав з клієнтом. Приватний детектив не може переймати на себе функції правоохоронних органів, але може діяти паралельно з ними, надавати їм допомогу і навіть надавати послуги на основі окремо укладених договорів [4].

Проблеми взаємодії приватних детективів і правоохоронних органів ґрунтовно розглядає зарубіжний фахівець А. Сагіндікова, яка пропонує стимулювати недержавні організації в такій взаємодії, вдосконалювати нормативну правову базу співробітництва правоохоронних органів і приватних детективів, підвищити правовий статус приватних детективів, зокрема ввести державну систему страхування, насамперед у період участі в охороні громадського порядку, покращити їхню соціальне та інформаційне забезпечення [5].

Аналогічні проблеми з чіткого розмежування діяльності між правоохоронними органами і приватними детективами є і в інших країнах, зокрема в Російській Федерації. Зарубіжна дослідниця О. Корнієнко пропонує доповнити російський закон розділом, який би регламентував і визначав основні напрями взаємодії, прав і обов'язків сторін, що стосуються порядку і механізму їхнього співробітництва [6]. Г. Сидорова вважає, що охоронно-пошукові структури можуть доповнювати роботу правоохоронних органів у таких напрямках:

- 1) забезпечення правопорядку на території, яка охороняється;
- 2) участь у заходах із забезпечення громадського порядку (спільне патрулювання);
- 3) інформування про вчинення можливих правопорушень;
- 4) допомога під час проведення оперативних і слідчих заходів (виявлення очевидців тощо);
- 5) допомога в ситуаціях надзвичайного характеру;
- 6) участь у проведенні профілактичних заходів.

Окрім того, дослідниця вказує й на інші можливі напрями співпраці, серед яких: залучення експертів з керівників охоронно-пошукових структур для розробки відомчих нормативних документів; залучення співробітників правоохоронних органів у навчання приватних детективів і приватних охоронців; працевлаштування співробітників правоохоронних органів, які вийшли на пенсію в такі структури; створення гарячої лінії в правоохоронних органах для оперативного взаємного спілкування при надзвичайних ситуаціях [7, с. 62–63].

Отже, аналіз наукової літератури з різних аспектів приватної детективної (розшукової) діяльності дозволяє дійти висновків про активне зосередження уваги фахівців на питаннях взаємодії діяльності приватних детективів і правоохоронних органів, що зумовлюється недоліками вотованого Главою держави закону контролю з цих питань, а саме: спробами наділення приватних детективів не належними їм функціями. Зауважимо, що такі питання розглядаються більше зарубіжними дослідниками, які мають можливість аналізувати таку реальну практику.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рада відхилила закон про приватних детективів, який вотивав Президент. URL: www.ukrinform.ua/rubric-polytics/2603365-rada-vidhilila-zakon-pro-privatnih-detektiviv-akijvetuvav-prezident.html (дата звернення: 15.04.2019)
2. Копитко М. І., Прихидько С. М. Проблеми та перспективи діяльності приватних детективних підприємств в Україні. *Вчені записки Університету «Крок». Серія «Економіка»*. 2017. Вип. 47. С. 90–101.
3. Курта Є. О., Поливанюк В. Д. Реалізація принципу взаємодії суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності з правоохоронними органами, органами державної влади та органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями та громадянами в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 2. С. 207–213.
4. Горбачов О. Професія: детективна історія. URL: <http://jurist.ua/?article/1310> (дата звернення: 15.04.2019)
5. Сагіндікова А. Н. К проблеме взаимодействия полиции с частными охранными организациями в сфере охраны общественного порядка. *Российский юридический журнал*. 2012. № 3. URL: <http://center-bereg.ru/m912.html> (дата звернення: 16.04.2019)
6. Корнієнко О. В. Компетенция подразделений полиции, осуществляющих лицензирование частной детективной и охранной деятельности: дис. на соис. уч. степени канд. юр. наук: 12.00.14. Москва, 2011. 26 с.
7. Сидорова Г. Г. Правовые основы и формы участия в охране общественного порядка и обеспечения общественной безопасности субъектом частной детективной и охранной деятельности. *Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России*. 2009. № 2 (42). С. 58–63.

ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ В РІШЕННЯХ ВЕРХОВНОГО СУДУ США ЩОДО ВИРІШЕННЯ ПИТАНЬ У СФЕРІ БІОЕТИКИ

Коваленко Г. В., канд. юр. наук,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, Україна

У правовій державі надзвичайно важливого значення набувають питання у сфері біоетики. Уже зараз виникають складнощі щодо правового регулювання питань цієї сфери. Важливим у цьому зв'язку є урахування світового теоретичного досвіду у вирішенні цих питань. Необхідно вказати той факт, що з часу використання Європейською комісією з прав людини у своїй практиці рішення Верховного суду США у справі *Roe v. Wade* Європейська комісія, а пізніше Європейський суд із прав людини все частіше застосовували правові досягнення Верховного суду США у своїй діяльності. Важливим є те, що судді Європейського суду з прав людини, висловлюючи окрему думку щодо того або іншого рішення, доволі часто повністю або частково базують свою позицію на рішеннях Верховного суду США. Необхідним є виділення та розгляд філософсько-правових аспектів цих питань. Посилання на філософсько-правові аспекти в рішеннях Верховного суду США щодо вирішення питань у сфері біоетики можна побачити й у відомих західних учених.

З урахуванням цього важливою є філософсько-правова позиція Роналда Дворкіна, що наполягає на рівності у гідності кожної людини та повазі до неї. Ця ідея є центральною у присвяченій актуальним проблемам біоетики книзі «Царина життя: Аргумент щодо абортів, евтаназії та особистої свободи» (1993). Книга адресується внутрішній цінності життя людини, а також природі інтересу держави до захисту цієї цінності. У книзі відстоюється теза про те, що тільки свідомі люди можуть мати інтерес щодо збереження свого життя або уникнення страждань. З цієї точки зору, до появи чуттєвості та інших здібностей людський плід не має власних інтересів, які могли б підтримувати державну політику, скеровану на обмеження абортів.

Р. Дворкін вважає, що окремі інтереси держави у забезпеченні поваги до цінності життя виправдовують заборону на аборт лише після того, як вагітним жінкам надано розумну можливість перервати небажану вагітність. До досягнення цієї точки закон повинен дозволяти жінкам при-

ймати рішення про вагітність відповідно до їхніх власних поглядів на те, як краще ставитися до цінності життя. Після досягнення життєздатності, коли нервова система плода досить розвинена, щоб зробити можливою чутливість, держава може серйозно обмежити доступ до абортів, виходячи з її законної ролі у захисті істот, здатних мати власні інтереси.

Р. Дворкін пропонує інтерпретацію Конституції з метою захистити конституційні права на аборт і евтаназію. На його думку, Конституція «встановлює загальні, зрозумілі моральні стандарти, які уряд має поважати, але... надає право... суддям вирішувати те, що ці стандарти означають за конкретних обставин». Р. Дворкін пропонує новий спосіб інтерпретації розбіжностей з приводу абортів та евтаназії. Він вважає, що дебати про аборт засновані на «широко поширеній інтелектуальній плутанині», яка заважає побачити перспективу їхнього належного правового регулювання. Одна позиція полягає у тому, що носії життя мають «інтереси» та «права». З точки зору другої позиції, людське життя оцінюється як «внутрішнє», «священне» або «недоторканне» навіть тоді, коли життя не є носієм інтересів і прав.

Р. Дворкін називає аргументи, засновані на першій позиції, «похідними» запереченнями абортів. Припускаючи те, що плід є істотою з інтересами і, отже, з правами, логічним буде вважати, що уряд може і повинен захищати життя плода і він же має захищати і його права. Друга ж позиція виходить з того, що людське життя є «священним» або «недоторканим».

На думку Р. Дворкіна, дуже мало хто насправді вірить засновкам похідного заперечення. Це означає, що відповідь на проблему абарту залежить тільки від ціннісних стандартів суспільства. Уряд може зважати на дискусії щодо святості життя лише настільки, наскільки це не накладає ніяких «непосильних тягарів» на долю жінки, яка хоче вдатися до абарту.

Р. Дворкін захищає рішення, ухвалені судами у справі *Roe v. Wade* щодо практики абортів. Особливий інтерес викликає його розуміння того, як релігія сприймає моральні та правові аспекти дебатів про аборт.

Р. Дворкін говорить про права як про «надбані». Тому, з погляду права, «істотно релігійні» оцінки значення і святості життя виглядають звичай «суперечливими» і «спірними» за Першою поправкою про право вільно висловлювати свої «релігійні» судження і займати різні позиції. Для підтримки своєї позиції Р. Дворкін посправився на рішення Верховного суду США у спра-

ві *Planned Parenthood v. Casey* (1992). Дане рішення Верховного суду Р. Дворкін вважає вираженням суспільної філософії свободи самовизначення, яка надає громадянам право бути застрахованими від нав'язування державою будь-якої позиції щодо релігійного значення понять святості або недоторканності людського життя.

Також Р. Дворкін розглядає філософсько-правові проблеми біоетики щодо питання легального припинення життя пацієнтів з невиліковними хворобами.

Усіх пацієнтів він розподіляє на три групи:

- 1) дієздатні люди, що зберегли свідомість;
- 2) постійно несвідомі люди;
- 3) свідомі, але недієздатні люди, зокрема, ті, хто страждає на прогресуючу і невиліковну деменцію.

Пацієнтам з першої групи слід дозволити самостійно приймати рішення про евтаназію. За пацієнтів з другої групи повинні приймати рішення їхні представники. Третю групу Р. Дворкін вважає найскладнішим викликом для розробників евтаназійної політики.

КОНЦЕПЦІЯ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ІТ-ФАХІВЦЯ

Максименко Н. Л.

*Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова, Одеса, Україна*

Сьогодні розвиток ІТ-галузі розглядається як складова зростання економіки України [4]. Адже у сучасному світі зростання економіки можливе лише за умови максимального використання новітніх досягнень науки і техніки. Набувають величезного значення телекомунікації та інформаційні технології. Розвиток таких технологій є настільки інтенсивним, що зміни в них відбуваються за порівняно короткий термін [3].

Аспекти професійної діяльності ІТ-фахівця вивчаються різними галузями: економікою, соціологією, педагогікою, науковою організацією праці тощо, але можна констатувати, що з боку загальної психології індивідуально-психологічним особливостям представників ІТ-професій досі приділяється недостатньо уваги, адже більшість досліджень сфокусовані на ширшу категорію фахівців: інженерно-технічних працівниках — і, відповідно, не враховує специфіки, характерної для ІТ-сфери.

У сучасній теорії організацій вважається, що фахівець будь-якої професії повинен володіти

двома типами навичок — це *hard (tech) skills* і *soft skills*. *Hard (tech) skills* — це професійні, технічні навички, пов'язані з діяльністю в сфері формалізованих технологій. Оскільки ці навички стійкі, добре проглядаються, вимірні й ототожуються з конкретними конструкціями, вони входять у перелік вимог, що містяться в посадових інструкціях. *Soft skills* — це навички, прояв яких складно відстежити і наочно продемонструвати. До даної групи належать комунікативні й управлінські навички. Вважається, що перші — це вузькоспеціалізовані професійні навички, тоді як *soft skills* — це навички універсальні, які допомагають професійно розвиватися і будувати кар'єру в будь-якій галузі. Причому що вище людина піднімається кар'єрними сходинками, то менша вага *hard skills* і більша *soft skills*. За даними досліджень, професійну успішність визначають саме *soft skills*, зокрема управлінські якості, які ми розглядаємо через призму управлінського потенціалу [2].

У дисертаційному дослідженні Г. В. Дерябіної управлінський потенціал особистості трактується як «ресурс управлінських можливостей людини, здатність конкретної людини до здійснення управлінських дій, управлінської діяльності в цілому» [1, с. 7.] Також управлінський потенціал визначається як сукупність ділових і особистісних якостей та можливостей керівника, які можуть бути приведені в дію й використані для вирішення управлінських завдань, досягнення поставлених цілей [5].

Виходячи з цього, метою дослідження є створення концепції емпіричного дослідження управлінського потенціалу ІТ-фахівця.

Дослідження заплановано провести на базі рекрутингової компанії, що займається професійним відбором спеціалістів для українських і міжнародних ІТ-компаній. Нами запропоновано вивчення восьми умовних блоків: «Соціально-демографічні чинники», «Особистісні риси», «Ціннісні орієнтації», «Інтелектуально-творчий потенціал», «Лідерський потенціал», «Діяльнісний потенціал», «Соціально-комунікативний потенціал» і власне «Ефективність управлінської діяльності». Для кожного блоку визначено параметри, що описують цей блок:

— *блок соціально-демографічних чинників*: вік, стать, освіта, країна проживання. Ці параметри визначалися за допомогою спеціально створеної анкети;

— *блок особистісних рис*: екстраверсія, сумлінність, емоційна стабільність, відкритість, доброзичливість. Ці параметри визначалися за допомогою методики NEO-FFI «Велика п'ятірка»;

— *блок ціннісних орієнтацій*: орієнтація на підтримку, орієнтація на відповідність, орієнтація на незалежність, орієнтація на альтруїзм, орієнтація на керівництво, орієнтація на структуру, орієнтація на різноманітність. Ці параметри визначалися за допомогою семантичного диференціалу;

— *блок інтелектуально-творчого потенціалу*: широта мислення, здатність до комплексної візії, здатність до прогнозування, здоровий глузд, практичне мислення, вміння розставляти пріоритети, інноваційність. Ці параметри визначалися за допомогою об'єктивних тестів, організованих як вирішення конкретних ситуацій;

— *блок лідерського потенціалу*: орієнтація на людей, орієнтація на задачі, зовнішня орієнтація, внутрішня орієнтація. Ці параметри визначалися за допомогою семантичного диференціалу;

— *блок діяльнісного потенціалу*: устремління до успіху, устремління до якості, устремління до навчання; невпевненість у своїх діях, пошук виклику, рішучість, цілеспрямованість, устремління до ризику. Ці параметри визначалися за допомогою семантичного диференціалу;

— *блок соціально-комунікативного потенціалу*: здатність до впливу, прямота у спілкуванні, асертивність, передбачливість. Ці параметри визначалися за допомогою семантичного диференціалу. А також параметри: вміння презентувати результати, здатність враховувати інтереси інших, відповідальність, — які визначалися за допомогою об'єктивних тестів, організованих як вирішення конкретних ситуацій;

— *блок ефективності управлінської діяльності* — цей блок складався з одного інтегрального показника, який визначався за допомогою експертної оцінки на основі системи грейдів.

Отже, показана необхідність дослідження управлінського потенціалу у фахівців, що зайняті в ІТ-сфері. Розроблено концепцію емпіричного дослідження управлінського потенціалу ІТ-фахівця, запропоновано параметри та відповідні методики психологічного дослідження. Ці методики дають можливість розглядати управлінський потенціал як системний психологічний феномен.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дерябіна Г. В. Психологічні особливості розвитку управлінського потенціалу особистості: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01. Київ, 2008. 19 с.
2. Длугунович Н. А. Soft skills як необхідна складова підготовки ІТ-фахівців. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2014. № 6 (219). С. 239–242.
3. Довгань Л. Є., Малик І. П. Тенденції та проблеми розвитку сфери інформаційних технологій в Україні: кадрові аспекти. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2017. № 14. С. 437–443.

4. Карпенко Н. В. Розвиток ІТ-галузі як складова зростання економіки України. *Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України*. 2014. № 2. С. 52–58.

5. Таран В. Психологічний зміст і компоненти управлінського потенціалу керівників ОВС. *Вісник Академії управління МВС*. 2010. № 4 (16). С. 269–274.

БОГ–ЧЕЛОВЕК–МИР: «ВЕЧНЫЕ ТЕМЫ» В СИМФОНИЧЕСКОМ ТВОРЧЕСТВЕ АЛЕНА ТОМЛЕНОВОЙ

Русяева М. В., канд. искусствовед., доц.

Одесская национальная музыкальная академия имени А. В. Неждановой, директор ДМШ № 1, Одесса, Украина

«Бог–Человек–Музыка» — именно так определила главные темы своего симфонического творчества известный украинский композитор Алена Томленова в интервью, которое мы провели с ней в августе 2014 г.

Публикуя транскрибированную и отредактированную запись интереснейшего и поистине философского диалога в журнале «Докса», мы сделали центром нашего внимания еще одну сквозную тему Алены Томленовой — тему музыкального космологизма [1; 2]. Однако «музыкально-космологическая» тематика не была четко артикулирована самой собеседницей, мы ее специально эксплицировали, выявляли в смысловых блоках текста, осуществляли философско-культурологический анализ, сравнивая взгляды музыканта с другими космологическими концепциями в культуре и музыке. В данной публикации мы хотим обратиться к теме, которую четко сформулировала сама А. Томленова, именно ее мы вынесли в заголовок. Непосредственным предметом диалога стал цикл симфоний композитора, который открывает новые возможности интерпретации основных бытийных антиномий как микрокосма человеческого духа.

Разговор с известным одесским композитором Аленой Томленовой, членом Национального союза композиторов Украины, членом ассоциации «Новая музыка», лауреатом муниципальной премии «Твои имена, Одесса», преподавателем высшей категории, воспитавшим более 40 учеников, лауреатов национальных и международных конкурсов юных композиторов, «Композитором года», присвоенным ей в 1997 г. в акции Одесской обл. администрации «Молодежь за будущее Украины», состоялся во время одного из ее посещений Одессы. Для Алены Светославовны Одесса — родной город, в котором она за-

© М. В. Русяева, 2019

кончила легендарную школу им. профессора П. С. Столярского, Одесскую государственную консерваторию имени А. В. Неждановой по классу композиции и в который теперь приезжает. А. Томленова — автор цикла симфоний; 7-частной мессы для смешанного хора и оркестра; оперы по произведениям И. Бабеля (либретто О. Нивельт), большого количества произведений камерного жанра. Наша беседа состоялась более 5 лет назад, когда композитор отмечала 25-летие творческой деятельности и готовилась к исполнению пятая симфония. Музыка Алены глубоко философична и космологична в своих основах. И именно эти философские и космологические интенции ее многогранного музыкально-педагогического творчества стали предметом нашего разговора. Мы попробуем в кратком сообщении четко и емко выделить обозначенную триаду «Бог–Человек–Музыка».

Прежде всего, А. Томленова выделяет внутреннюю суть своей концепции симфонии — это взаимоотношения Человека с Богом. В этом смысле она продолжает линию, идущую от Софии Губайдулиной и Авета Тертеряна. Именно эти композиторы обозначили нашу короткую человеческую жизнь здесь, в этом мире, как горизонталь, а духовность — как вертикаль. Губайдулина говорит о «ре-лигио» как о лиге, как соединяющей горизонталь и вертикаль. Сама Алена Томленова выбирает более близкий ей как одесситке образ моря — некоего духовного начала, которое выступает как соединительное звено с высотой этой вертикали. Как же, по мнению композитора, осуществляется связь человека с Богом? Через поиски духовности, которые осуществляет «человек ищущий». Именно поэтому Третья симфония Алены Томленовой символично названа *Homo aspirans* — это человек ищущий, стремящийся, обучающийся, который пытается понять и ответить на «вечные» вопросы. Вызовы современной эпохи повлияли на изменение жанра симфонии, которое произошло в XX в.: он стал более сжатым, более лаконичным. Современный слушатель обладает уже другим, «клиповым» мышлением. Он воспринимает информацию в более концентрированном виде. Алена Томленова не оценивает однозначно негативно такие изменения: это не плохо, это — просто другое. Ее симфонии отличаются сжатой формой, приблизительно по 20 мин каждая.

Символом Пятой симфонии стал *Homo ludens* — человек играющий. Игра — это нормальное состояние человека, он играет всю жизнь, так характеризует свою эстетику игры А. Томленова: «...например, эпизод с большим количеством

ударных инструментов. И здесь мне вспоминаются дети, их первое знакомство с инструментами, когда они приходят в восторг от разных новых звуков, от разных оркестровых сочетаний. Это и есть игра. Наслаждение от игры с различными звуковыми сочетаниями. Человек здесь наслаждается звуками, новыми какими-то звучаниями. Он так познает мир, но познает легко, даже легкомысленно, играючи...» [2, с. 195]. И познав мир так легкомысленно, в Шестой симфонии человек становится более сильным, но сильным на уровне жизненной горизонтали, а не божественной вертикали. Шестая симфония вводит новый символ *homo* — это человек действующий. Однако он действует, не соразмеряя свою активность с Высшим началом. И герой снова терпит крах. Музыкальный материал Шестой симфонии подан в активном действии: «Может быть, это не эстетика барокко, но учитывая моторность, которая будет присуща музыкальной ткани, — это, если можно так выразиться, — “быстрое барокко”. Потому что, действительно, герой приходит к тому, что, наверное, нужно что-то делать, что-то менять в себе, в мире, но опять же он повторяет ошибку ищущего человека, то есть он берет на себя непосильное... Он снова отвлекается от главного» [2, с. 196]. А затем следует, по замыслу автора, остановка, пауза. И в момент этой остановки наступает момент истины. Символом Седьмой симфонии является человек Возвышенный. Он достигает состояния духовной зрелости и, наконец-то, может осмыслить процессы, происходящие во Вселенной, в мире, в себе. Как подчеркивает композитор: «...здесь предполагается детский хор и, что очень важно, сопрано соло. Почему сопрано соло? Это как голос Ангела. Этот голос впервые появится у меня в этой концепции как естественный приход к Свету. И это самое сложное, потому что я сама где-то в пути... я к этому только иду» [2, с. 198].

Зафиксируем это состояние композитора-философа и обозначим его антропологической метафорой, о которой писали многие (Г. Марсель, Г. Сковорода и др.) — *Homo viator*. Человек идущий, путешествующий, проходящий свой собственный путь, не останавливающийся в дороге.

ЛИТЕРАТУРА

1. Русяева М. В. «Вечная тема» в симфоническом творчестве А. Томленовой: опыт построения философско-музыкальной космологии. Докса: Збірник наукових робіт з філософії та філології. 2018. № 2 (30). С. 186–191.
2. Томленова А. Бог–Человек–Музыка. Интервью с композитором (провела М. Русяева). Докса: Збірник наукових робіт з філософії та філології. 2018. № 2 (30). С. 191–198.

**СТАНОВЛЕНИЕ СОВРЕМЕННОЙ
УКРАИНСКОЙ БИОЭТИКИ
(НА ПРИМЕРЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
БИОЭТИЧЕСКОЙ ШКОЛЫ
В. Л. КУЛИНИЧЕНКО — С. В. ПУСТОВИТ)**

Устименко Е. О.

*Одесский национальный университет
имени И. И. Мечникова, Одесса, Украина*

Проблема здоровья человека волнует философов на протяжении всей истории философии. Однако она не теряет своей актуальности, учитывая рост смертности от неинфекционных заболеваний, а также широкий интерес соотечественников к недоказательным «сакральным» методам исцеления (обращение ко всевозможным экстрасенсам, гадалкам и т. д.). Так, очевидно, что сегодня чрезвычайно важно выносить понимание здоровья за рамки сугубо медицинские, а следовательно, развивать биоэтику, философию здоровья.

Цель работы — осветить деятельность украинской биоэтической школы В. Л. Кулиниченко — С. В. Пустовит, обозначить важность развития биоэтических центров для современной Украины.

Актуальность работы продиктована трансформацией медицинского знания и врачебной этики. В связи с отходом от патерналистской модели взаимодействия врача и пациента, а также обострением этических проблем (таких как клонирование, эвтаназия, проведение неоднозначных клинических, биомедицинских исследований и т. д.), возникающих ввиду технологического прогресса, считаем необходимым формирование у молодых специалистов навыков, способствующих проведению независимых биоэтических экспертиз проектов научно-исследовательских работ; соблюдению основных биоэтических принципов («делай благо», коллегиальность, ответственность, информированное согласие и т. д.) и морально-правовых принципов; защите прав и достоинств, безопасности и благополучию пациентов или испытуемых, привлеченных к клиническим исследованиям; защите экспериментальных животных от жестокого обращения со стороны исследователей. Данные навыки и формируются благодаря возникающим в Украине в последние десятилетия биоэтическим институциям, школам, в частности, таким центрам, как Академия им. П. Л. Шупика, работу которых необходимо повсеместно расширять, развивать и поддерживать.

Ввиду широкого пласта информации по данной теме, сделаем упор на развитии современной

украинской биоэтической школы В. Л. Кулиниченко — С. В. Пустовит. Чтобы в первом приближении оценить работу школы, мы опирались на материалы национальных конгрессов по биоэтике, публикации В. Л. Кулиниченко («Філософсько-світоглядні засади біоетики») и С. В. Пустовит («Етична експертиза біомедичних досліджень: сутність, функції, проблеми», «Методологічні проблеми етичного регулювання клінічних досліджень», монографія «Глобальна біоетика: становлення теорії і практики») [2; 3].

Собственно, с именем В. Л. Кулиниченко (1943–2014) — доктора философских наук, профессора, известного украинского исследователя в области биоэтики, философии науки и медицины связано становление кафедры философии НМАПО им. П. Л. Шупика, заведующим которой он был в 2004–2014 гг. В. Л. Кулиниченко стал одной из наиболее значимых фигур в украинской биоэтике. В этом убеждает далеко не полный перечень позиций, которые занимал ученый: эксперт ЮНЕСКО по вопросам биоэтики, эксперт по биоэтике Американского биографического института — АБИ; почетный академик отдела культуры, науки, архитектуры и медицины Международной академии “GreciMarino” (Италия), член Комиссии по вопросам биоэтики при Президиуме АН Украины, член Ученых советов Института философии НАН Украины [1].

В настоящее время заведующей кафедрой философии НМАПО им. П. Л. Шупика является доктор философских наук, профессор С. В. Пустовит — президент Украинской ассоциации по биоэтике, член Комитета по вопросам этики НАН Украины, эксперт ЮНЕСКО по биоэтике в Украине [5].

Непосредственно с деятельностью этих ученых связано формирование отечественной биоэтической парадигмы. Они доказали, что философское образование сегодня является неотъемлемой частью последипломной подготовки врачей к научно-исследовательской и практической деятельности. Именно оно позволяет повысить уровень знаний в вопросах философии науки, философской антропологии, этики, деонтологии медицины, а также биоэтики и философии здоровья, учитывая новейшие требования к врачу в связи с трансформацией медицинского знания.

Так, в 2004 г. на кафедре создается Комитет этики (с 2014 г. — Комиссия по вопросам этики) для оценки этических и морально-правовых аспектов и осуществления этической экспертизы научно-исследовательских проектов, которые

проводятся на клинических базах академии. Кафедрой выполняется научно-исследовательская работа «Философские основы медицинской теории и практики», целью которой является углубленное изучение теоретико-философских основ медицины и создания соответствующей научной парадигмы, раскрывающей роль философии в современной медицине. В ходе этого исследования совершается анализ теоретико-философских и методологических составляющих медицины, а также изучение историософских, философско-антропологических, социокультурных аспектов медицины [5]. Кроме того, необходимо отметить, что в 2000 г. усилиями кафедры проведен первый в Украине Украинско-Британский симпозиум по биоэтике с привлечением ведущих западных и отечественных ученых. В 2000–2018 гг. благодаря работе кафедры проведены семь международных симпозиумов по биоэтике, несколько международных научно-практических семинаров; а также четыре национальных конгресса по биоэтике, в ходе которых были рассмотрены вопросы влияния биоэтики на общественную мораль, биоэтики и права, этические проблемы нано- и биотехнологий, вопросы экологии, этики в здравоохранении, проблемы этических аспектов новых медицинских технологий и проведения клинических испытаний новых лекарственных средств, кодекс поведения по биобезопасности и т. д. [6].

Сегодня Комитет по этике развивает основные биоэтические принципы и решает следующие задачи: занимается координацией действий с другими местными, региональными ассоциациями по биоэтике; содействует просвещению населения по вопросам этики и биоэтики с помощью СМИ, издания соответствующих научно-популярных материалов; предоставляет исчерпывающую письменную информацию о значимости и рисках клинических исследований и защищает морально-юридические права привлеченных к ним добровольцев; устанавливает и устраняет факты нарушений, имевших негативное влияние на здоровье испытуемых, и обнаруживает соответствующую информацию и многое другое [4; 5].

Так, мы видим, что развитие подобных «очагов биоэтики» необходимо в современном обществе: новейшие биоэтические требования могут влиять не только на молодых врачей и исследователей, но и на их пациентов, народ в целом. По нашему мнению, именно благодаря работе биоэтических школ, повсеместному внедрению биоэтических принципов можно повысить уровень доверия пациентов к докторам, а следовательно,

значительно снизить риски для здоровья, связанные со слепым доверием масс «сакральным» методам исцеления.

ЛИТЕРАТУРА

1. Краткий очерк о деятельности В. Л. Кулиниченко (к 70-летию со дня рождения). *Здоровье общества*. № 2. 2013. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/>
2. Кулініченко В. Л. Філософсько-світоглядні засади біоетики. *Практична філософія*. 2001. № 3. С. 37–43.
3. Пустовит С. В. Глобальная биоэтика: становление теории и практики (философский анализ). Киев: Арктур А, 2009. 324 с.
4. Пустовіт С. В. Етична експертиза біомедичних досліджень: сутність, функції, проблеми. Український журнал сучасних проблем токсикології. URL: <http://protox.medved.kiev.ua/index.php/ua/issues/2011/item/80-ethical-expertise-of-bi-medical-research-body-functions-problems>
5. Сайт НМАПО ім. П. Л. Шупика. URL: <https://nmapo.edu.ua/>
6. Четвертый национальный конгресс по биоэтике. Киев, 2010. 120 с.

UNDERSTANDING TECHNOLOGY AND LEARNING WITHIN THE CONTEXT OF HUMAN ACTIVITY

Hristova Adelina G. Ph. D. in adult and lifelong learning and education, president and founder, AzBukiVeri LLC, publishing agency, USA

Using Vygotsky's original framework of treating technology as a medium [1; 2] and his colleagues' and followers' work on the original and current cultural-historical activity theory (CHAT) [3–13], this dissertational study approaches technology and learning within the context of human activity. The CHAT lens, in combination with technofeminism [14–19], was found useful for the following reasons: (a) it helped to avoid the trap of technological determinism, a view that overemphasizes the importance of technology in our lives [critiqued by 20] and in human activity [critiqued by 7]; (b) it placed the individual in the center of their activity system(s), in dialectical relations with their culture and away from the cultural determinism which was vigorously rejected by Vygotsky and Leontiev [1–4]; (c) it helped uncover specifics of technology usage and technology resistance which often remain hidden without the involved analysis of the specific human activity with its concrete operations and observable actions [4; 10; 11]; (d) unearthed hidden emotions behind human activity systems, systems that are not bloodless [21–23] but rather are ridden with need, desires, and passion that orient the motive behind any human activity; (e) it added a gender layer to the existing models of educational technology.

© Adelina G. Hristova, 2019

Study's findings point to a twofold conclusion. On one hand, it cautions against the uncritical techno-zealot push for technology as the main power behind learning and any social change since technology can play an opposite role—it might hinder and/or slow learning and can reinforce established power structures. Thus, the study calls for re-examination of the overoptimistic views of technology [suggested by 24] and techno-utopian approach to Web 2.0 as automated independent systems [25] (Web 3.0, too) since CHAT analysis exposes human conflicts and struggles within virtual platforms [8; 23] and mobile technology as well. On the other hand, this study's findings highlight a different kind of optimism, that of hope for change, individual creativity, and new knowledge with (and without) technology and in spite of and around existing structures [11].

LITERATURE

1. Vygotsky, L. S. (1934). *Myshlenie i rech'. Psikhologichesk-
ie issledovaniya [Thinking and speech. Psychological investiga-
tions]*. Moskva: Gosudarstvennoe sotsial'no-ekonomicheskoe
izdatel'stvo.
2. Vygotsky, L. (1934/2005). *Psihologija razvitija cheloveka
[Psychology of human development]*. Moskva: Smysl. Retrieved
from <http://yanko.lib.ru/>
3. Leontiev, A. N. (1975). *Deyatel'nost'. Soznanie. Lichnost'.
[Activity. Consciousness. Personality]*. Moscow: Politizdat.
4. Leontiev, A. N. (1978). *Activity. Consciousness. Person-
ality*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
5. Engeström, Y. (1987). *Learning by expanding: An activi-
ty-theoretical approach to developmental research*. Helsinki:
Orienta-Konsultit Oy.
6. Engeström, Y. (2001). Expansive learning at work: To-
ward an activity theoretical reconceptualization. *Journal of
Education and Work*, 14(1), 133–156.
7. Engeström, Y. (2009). The future of activity theory: A
rough draft. In A. Sannino, H. Daniels, & K. Gutiérrez (Eds.),
Learning and expanding with activity theory (pp. 303-328). Cam-
bridge: Cambridge University Press.
8. Engeström, R. (2009). Who is acting in an activity sys-
tem. In A. Sannino, H. Daniels, & K. Gutiérrez (Eds). *Learn-
ing and expanding with activity theory*, (pp. 257-273). Cam-
bridge: Cambridge University Press.
9. Lord, R. J. (2009). *Managing contradictions from the mid-
dle: A cultural historical activity theory investigation of front-line
supervisors' learning lives* (Doctoral dissertation). Retrieved
from <https://etda.libraries.psu.edu>
10. Sawchuk, P. H. (2003a). *Adult learning and technology
in working-class life*. Cambridge: Cambridge University Press.
11. Sawchuk, P. H. (2003b). Online learning for union ac-
tivist? Findings from a Canadian study. *Studies in Continuing
Education*, 25(2), 163–183. doi:10.1080/0158037032000131510
12. Sawchuk, P. (2006). Activity and power: Everyday life
and development of working-class groups. In P. Sawchuk, N.
Duarte, & M. Elharmoumi (Eds.), *Critical perspectives on ac-
tivity: Explorations across education, work, and everyday life*
(pp. 292-321). New York, NY: Cambridge University Press.
13. Sawchuk, P. H. (2013). *Contested learning in welfare
work*. Cambridge University Press.
14. Harding, S. G. (1986). *The science question in feminism*.
Ithaca: Cornell University Press.
15. Harding, S. G. (1987). Introduction: Is there a feminist
method? In S. Harding (Ed.), *Feminism and methodology: So-
cial science issues* (pp. 1-14). Bloomington, IN: Indiana Univer-
sity Press.
16. Harding, S. G. (Ed.). (2011). *The postcolonial science and
technology studies reader*. Durham: Duke University Press.
17. Wajcman, J. (1991). *Feminism confronts technology*.
[Kindle app version]. Retrieved from Amazon.com
18. Wajcman, J. (2004). *TechnoFeminism*. [Kindle app ver-
sion]. Retrieved from Amazon.com
19. Wajcman, J. (2007). From women and technology to
gendered technoscience. *Information, Community and Society*,
10(3), 287–298.
20. Chandler, D. (1995/2000). Technological or media de-
terminism. Retrieved from <http://www.aber.ac.uk>
21. Kaptelinin, V., & Nardi, B. (2006). *Acting with technol-
ogy: Activity theory and interaction design*. Cambridge, Mass.
: MIT Press.
22. Nardi, B. A. (2005). Objects of desire: Power and pas-
sion in collaborative activity. *Mind, Culture, and Activity*, 12(1),
37–51. doi:10.1207/s15327884mca1201_4
23. Nardi, B. A., Whittaker, S., & Schwarz, H. (2002). Net-
WORKers and their activity in intensional networks. *Compu-
ter Supported Cooperative Work (CSCW)*, 11(1), 205–242. doi:
10.1023/A:1015241914483
24. Sharples, M., Taylor, J., & Vavoula, G. (2005). Towards
a theory of mobile learning. In *Proceedings of mLearn 2005*,
1(1), 1–9. Retrieved from <http://www.iamlearn.org>
25. Ръккрием, G. (2009). Digital technology and mediation:
A challenge to activity theory. In A. Sannino, H. Daniels, & K.
Gutiérrez (Eds.), *Learning and expanding with activity theory*
(pp. 88-111). Cambridge: Cambridge University Press.